

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД «МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
для самостійного вивчення дисципліни
«ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ» (ОГЛЯДОВИЙ КУРС)
(для бакалаврів)**

Київ-2018

Підготовлено професором кафедри управління персоналом та економіки праці Колпаковим В.М.

Затверджено на засіданні кафедри управління персоналом та економіки праці (протокол №8 від 19 березня 2018 р.)

Схвалено Вченою радою ННІМЕФ Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол №3 від 19 березня 2018 р.)

Колпаков В.М. Методичні рекомендації для самостійного вивчення дисципліни «Основи охорони праці» (оглядовий курс) (для бакалаврів).-К.: МАУП, 2018.- 33 с.

Навчальна містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни «Основи охорони праці» (оглядовий курс), тематику і плани семінарських (практичних) занять, контрольні питання, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2018

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Дана навчальна програма розроблена відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України, Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21.10.2010 р. № 969/922/216 «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 9 листопада 2010 р. за № 1057/18352 і визначає зміст і обсяги навчання та форми контролю знань з нормативної дисципліни «Основи охорони праці».

В структурно-логічній схемі навчання нормативна дисципліна «Основи охорони праці» (оглядовий курс) вивчається на етапі підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр» після вивчення ними дисципліни «Безпека життєдіяльності» та основних дисциплін професійно-орієнтованого циклу, коли майбутні фахівці мають достатнє уявлення щодо умов їхньої майбутньої професійної діяльності. Це забезпечує можливість викладання дисципліни «Основи охорони праці» з урахуванням професійної орієнтації студентів.

Методичні рекомендації для самостійного вивчення дисципліни «Основи охорони праці» передбачають вивчення загальних питань охорони праці з урахуванням особливостей підготовки бакалаврів за відповідними напрямками підготовки та майбутньої професійної діяльності випускників.

Обсяг навчального часу для вивчення дисципліни «Основи охорони праці» у навчальних планах підготовки бакалаврів визначений державними вимогами зазначеного вище спільного наказу і не повинен бути меншим 60 академічних годин.

Методичні рекомендації для самостійного вивчення дисципліни «Основи охорони праці» (оглядовий курс) окреслюють лише загальні контури щодо

структури цієї дисципліни, змісту окремих тем, основних загальнокультурних та професійних компетенцій випускників.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Базою для вивчення курсу «Основи охорони праці» (оглядовий курс) є знання набуті під час вивчення нормативної дисципліни “Безпека життєдіяльності” та інших дисциплін — загальноосвітніх (математика, фізика, хімія), соціально-правових та економічних, загально-технічних та спеціальних.

На практиці здійснюється постійне взаємопроникнення одних наукових дисциплін в інші, що забезпечує комплексне дослідження усіх проблем, які складають зміст “Основ охорони праці”.

Мета вивчення навчальної дисципліни “Основи охорони праці” (оглядовий курс) — сформувані у майбутніх фахівців знання з нормативно-правових і організаційних питань охорони праці, з основ фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії, основ техніки безпеки та пожежної безпеки, необхідних у їх професійній діяльності для оцінки відповідності стану охорони праці вимогам чинних нормативів, ідентифікації виробничих небезпек, обґрунтування доцільних заходів і засобів щодо поліпшення умов праці та захисту працюючих, організації безпечного виконання робіт відповідно до освітньо-кваліфікаційних характеристик.

Завдання навчальної дисципліни «Основи охорони праці» (оглядовий курс) — навчити студентів:

- основам теоретичних знань з охорони праці;
- працювати з законодавчими і нормативно-технічними документами;
- ідентифікувати потенційні небезпеки в умовах виробництва, тобто розпізнавати їх вид, визначати просторові та часові координати, величину та імовірність їх вияву;
- визначати небезпечні, шкідливі та вражаючі фактори, що породжуються джерелами небезпек;
- застосовуючи методи спостереження та контролю, визначати потенційно небезпечні ділянки виробництва, види виробничих процесів та

елементи природного середовища, що можуть створювати загрозу виникнення надзвичайних ситуацій;

- на підставі відомостей щодо потенційно небезпечних ділянок виробництва, видів виробничих процесів та елементів природного середовища за допомогою типових інструкцій планувати запобіжні заходи;

- прогнозувати можливість і наслідки впливу небезпечних та шкідливих факторів на організм людини;

- на підставі технологічної документації, використовуючи чинну нормативно-правову базу з питань охорони праці, організувати дотримання вимог безпеки праці учасниками трудового процесу;

- на підставі технологічної документації, використовуючи чинну нормативно-правову базу організувати дотримання санітарно-гігієнічних норм учасниками трудового процесу;

- розробляти заходи та застосовувати засоби захисту від дії небезпечних, шкідливих та вражаючих факторів;

- надавати долікарську допомогу потерпілим;

- розвивати здібності до науково-дослідної роботи, самостійності і відповідальності у роботі.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати:

- перелік основних законодавчих актів України з питань охорони праці;

- основні положення Закону України “Про охорону праці”;

- класифікацію нормативних актів про охорону праці відповідно до державного реєстру;

- вимоги Закону України “Про охорону праці” щодо систем управління охороною праці на державному, регіональному галузевому рівнях та на рівні підприємства;

- вимоги нормативів щодо навчання з питань охорони праці;

- організацію державного нагляду та громадського контролю за охороною праці;

- порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві;
- методи аналізу та заходи щодо профілактики виробничого травматизму та професійних захворювань;
- визначення понять (коло питань) фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії;
- мікроклімат, якість повітря виробничих приміщень, природне та штучне освітлення, шум, вібрації, іонізуючі та інші виробничі випромінювання як фактори гігієнічної оцінки умов праці, їх вплив на організм людини, можливі наслідки, загальні заходи і засоби поліпшення умов праці та захисту працюючих;
- загальні санітарно-гігієнічні вимоги до розміщення підприємств, до виробничих і допоміжних приміщень;
- вимоги безпеки щодо конструкції, конструкційних матеріалів, кінематичних схем, робочих параметрів, видів і параметрів енергоспоживання, систем управління, контрольно-вимірювальних, захисних і сигнальних пристроїв, ергономічних рішень з конструкції виробничого обладнання, а також з організації робочих місць;
- загальні вимоги безпеки до технологічних процесів: безпечне технологічне обладнання, сировина, матеріали, технологічні схеми, комплексна механізація, автоматизація, дистанційне управління, безпечне взаємне розташування обладнання, вибухопожежобезпека;
- стандартизація та сертифікація технологічного обладнання і технологічних процесів щодо вимог охорони праці;
- загальні вимоги з охорони праці щодо конструкції і організації безпечної експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки: систем, що працюють під тиском, вантажопідйомних пристроїв, систем кріогенної техніки;
- визначення поняття електробезпеки, основні нормативні документи з електробезпеки, електричні і неелектричні фактори, що впливають на характер ураження електричним струмом, залежність небезпеки ураження від

конструктивних особливостей і параметрів електроустановок, системи заходів і засобів попередження електротравм;

- основні поняття та значення пожежної безпеки, пожежонебезпечні властивості матеріалів і речовин, категорії вибухопожежонебезпеки приміщень і виробництв і класи приміщень і зон з вибухо- і пожежонебезпеки згідно з правилами улаштування електроустановок;

- загальні заходи і засоби систем попередження пожежі, протипожежного захисту, організаційно-технічних заходів відповідно до ГОСТ 12.1.004–91, ССБТ “Пожарная безопасность. Общие требования” та інші нормативні документи;

- загальні заходи і засоби щодо попередження вибухів, вибухонебезпечне обладнання та інструмент, вимоги до приміщень вибухонебезпечних виробництв;

- вибухозахисне електрообладнання, класифікацію, види вибухозахисту, маркування.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

вміти:

оцінити відповідність стану організації охорони праці на підприємстві чинним законодавством і нормативним актам з охорони праці;

- сформулювати функціональні обов’язки з урахуванням посади працівників і вимог чинних законодавчих актів;

- визначити статистичні показники травматизму на підприємстві (в галузі);

- організувати розслідування виробничого (невиробничого) нещасного випадку;

- опрацювати план навчання і перевірки знань з охорони праці працівників залежно від виконуваних ними функціональних обов’язків і безпеки виконуваних робіт;

- контролювати дотримання вимог з гігієни праці;

- проводити інструктажі на робочому місці з питань захисту від шкідливих факторів;
- оцінити відповідність технологічних процесів і виробничого обладнання вимогам чинних нормативів з цих питань (ГОСТ 12.3.002–75. ССБТ, ГОСТ 12.2.003–91. ССБТ);
- сформувані загальні вимоги безпеки до систем, що працюють під тиском;
- сформувані загальні вимоги безпеки до вантажопідійомних пристроїв і робіт, що виконуються з їх застосуванням;
- визначити категорію приміщень за небезпекою ураження електричним струмом;
- обґрунтувати заходи попередження електротравм;
- надати долікарську допомогу при електричних ударах;
- користуючись показниками пожежної небезпеки матеріалів і речовин, визначити ймовірну (без розрахунків) категорію вибухопожежобезпеки конкретних виборчих умов (за ОНТП 24–86) та клас приміщень і зон за вибуховою і пожежною небезпекою (згідно Правил улаштування електроустановок);
- визначити загальнотехнічні заходи системи запобігання пожежі для певних виробничих умов;
- визначити загальнотехнічні заходи системи протипожежного захисту для певних виробничих умов;
- обґрунтувати первинні засоби пожежогасіння для певних виробничих умов та провести інструктаж працюючих щодо користування цими засобами;
- окреслити загальні вимоги щодо навчання з питань пожежної безпеки для певних виробничих умов.

Вивчення курсу передбачає лекції, виконання практичних робіт, виконання самостійних робіт.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
Дисципліни
“ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ” (ОГЛЯДОВИЙ КУРС)

№ з/п	Назви змістового модуля та теми
	Змістовий модуль 1. Правові та організаційні основи охорони праці
1.	Охорона праці як навчальна дисципліна, її предмет та завдання. Правові та організаційні основи охорони праці.
2.	Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці
3.	Організація охорони праці на підприємстві
4.	Економічні та соціальні питання охорони праці
	Змістовий модуль 2. Виробниче середовище та захист працівників від негативного впливу шкідливих виробничих чинників
5.	Виробниче середовище та його вплив на людину
6.	Умови праці на виробництві, їх класифікація, нормування та методи оцінки. Захист людини від негативного впливу несприятливих умов праці
7	Виробничі шкідливості та їх вплив на людину
	Змістовий модуль 3. Основи виробничої безпеки
8.	Основи техніки безпеки. Вимоги до безпеки праці при експлуатації технологічного обладнання, організації робіт та робочих місць
9.	Організація безпеки праці на виробництві
10.	Аналіз і профілактика профзахворювань та виробничого травматизму
11	Економічне стимулювання поліпшення умов і охорони праці. Європейська модель охорони праці.
	Всього годин: 60

Форма контролю: залік.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

“ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ” (ОГЛЯДОВИЙ КУРС)

Змістовий модуль I. Правові та організаційні основи охорони праці

Тема 1. Охорона праці як навчальна дисципліна, її предмет та завдання. Правові та організаційні основи охорони праці.

Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном. Основні розділи дисципліни «Основи охорони праці». Суб'єкти і об'єкти охорони праці. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників.

Конституційні засади охорони праці в Україні. Законодавство України про охорону праці. Закон України «Про охорону праці». Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів. Обов'язки працівників щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій.

Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.

Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, основні вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП.

Стандарти в галузі охорони праці. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з охорони праці. Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи з охорони праці.

Акти з охорони праці, що діють в організації, їх склад і структура. Інструкції з охорони праці. Розробка та затвердження актів з охорони праці, що діють в організації.

Фінансування охорони праці. Основні принципи і джерела. Заходи і засоби з охорони праці, витрати на здійснення і придбання яких включаються до валових витрат.

Література [1-38, 39-42, 45-48, 50, 51, 53, 56, 60]

Тема 2. Державне управління охороною праці, державний нагляд і громадський контроль за охороною праці

Система державного управління охороною праці в Україні. Компетенція та повноваження органів державного управління охороною праці. Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення.

Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження і права.

Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.

Організація роботи з охорони праці на підприємствах, в організаціях. Колективний договір.

Гарантування безпеки під час експлуатації обладнання та устаткування в галузях. Встановлення єдиних нормативів з охорони праці для всіх підприємств галузі.

Забезпечення координаційної діяльності державних органів, установ, організацій та громадських об'єднань, що вирішують різні проблеми охорони здоров'я, гігієни та безпеки праці.

Організація контролю за дотриманням законодавства про охорону праці. Основні види контролю за станом охорони праці в регіоні. Профспілковий, громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці.

Організація наукових досліджень та прогнозування умов праці. Фінансування охорони праці.

Література [6, 9, 41, 42, 48, 50, 64]

Тема 3. Організація охорони праці на підприємстві

Поняття про охорону праці на підприємстві, її завдання, та значення. Проблеми охорони праці на підприємстві.

Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації.

Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці. Структура і чисельність служб охорони праці. Права і обов'язки працівників служби охорони праці.

Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права.

Комісія з питань охорони праці підприємства. Основні завдання та права комісії. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі.

Атестація робочих місць за умовами праці. Мета, основні завдання та зміст атестації. Організація робіт та порядок проведення атестації робочих місць. Карта умов праці.

Кабінети промислової безпеки та охорони праці, основні завдання та напрямки роботи кабінетів.

Кольори, знаки безпеки та сигнальна розмітка.

Стимулювання охорони праці.

Система управління охороною праці на підприємстві: складові, принципи організації. Система організаційних, соціально-економічних, науково-технічних, санітарно-гігієнічних, лікувально-профілактичних заходів з охорони праці, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності.

Нормативні акти про охорону праці, що діють у межах підприємства. Колективний договір в системі нормативного регулювання відносин між власником і працівником. Трудовий договір і охорона праці.

Уповноважені трудових колективів з питань охорони праці. Повноваження профспілок з питань охорони праці.

Відповідальність за порушення вимог охорони праці (дисциплінарна, адміністративна, матеріальна та кримінальна).

Завдання наукової організації праці та ергономіки.

Література [8, 14, 19, 41, 49, 50, 51, 59]

Тема 4. Економічні та соціальні питання охорони праці

Економічне та соціальне значення заходів щодо умов і охорони праці. Передумови збільшення періоду професійної активності працюючих, зростання продуктивності праці, зменшення плинності кадрів, скорочення витрат на пільги та компенсації.

Показники ефективності заходів щодо поліпшення умов та охорони праці: зміна умов праці, соціальні, соціально-економічні та економічні результати. Витрати та заходи щодо поліпшення умов і охорони праці: капітальні й експлуатаційні витрати.

Критерії оцінки умов праці на виробництві. Методика оцінки соціальної та соціально-економічної ефективності охорони праці. Визначення приросту продуктивності праці за рахунок підвищення працездатності. Методи розрахунку економічної ефективності поліпшення умов та охорони праці. Шляхи підвищення ефективності охорони праці.

Література [6, 12, 14, 40, 41, 46, 48, 50]

Змістовий модуль 2. Виробниче середовище та захист працівників від негативного впливу шкідливих виробничих чинників

Тема 5. Виробниче середовище та його вплив на людину

Поняття середовище. Поняття фізіологія, гігієна праці та виробнича санітарія.

Фізіологія праці, вплив процесу праці на функціонування організму і його систем. Біохімічні процеси в організмі – основа підтримки життєдіяльності організму та його окремих систем. Фізіологія ручної, механізованої, конвеєрної, розумової праці, праці з використанням засобів обчислювальної техніки. Роль центральної нервової системи в трудовій діяльності людини.

Вплив факторів виробничого середовища (повітря робочої зони, шумового клімату, освітлення, вібрації, промислових випромінювань) на функціонування організму і його систем в процесі праці – поле компетенції гігієни праці як науки.

Гігієнічна класифікація праці за показниками шкідливості та небезпечності факторів виробничого середовища, важкості та напруженості виробничого процесу.

Виробнича санітарія як система заходів і засобів захисту працюючих від дії шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища.

Загальний підхід до оцінки умов праці та забезпечення умов праці, що відповідають нормативам.

Повітря робочої зони. Визначення понять «Робоча зона» та «Повітря робочої зони».

Мікроклімат робочої зони: поняття, вплив на теплообмін організму людини з навколишнім середовищем, види теплообміну, їх залежність від параметрів мікроклімату. Гіпотермія та гіпертермія, порушення водно-сольового балансу організму. Нормування та контроль параметрів мікроклімату.

Освітлення виробничих приміщень. Нормативні документи, значення виробничого освітлення, види виробничого освітлення, вимоги санітарних норм активів щодо їх застосування. Основні поняття системи світлотехнічних величин: сила світла, світловий потік, освітленість, якість, якісний контраст, видимість, фон.

Природне освітлення, його значення як виробничого і фізіолого-гігієнічного чинника для працюючих. Системи природного освітлення, вимоги санітарних нормативів щодо їх використання в залежності від розмірів приміщень. Нормування природного освітлення, коефіцієнт природного освітлення, розряди робіт по зоровій напрузі, їх визначення для конкретних умов. Орієнтація робочих місць відносно світлових проємів. Експлуатація систем природного освітлення. Загальний підхід до проектування систем природного освітлення, етапи проектування, метод Данилюка.

Література [11, 21, 22, 26, 40-47, 50, 53, 54, 64, 67]

Тема 6. Умови праці на виробництві, їх класифікація, нормування та методи оцінки. Захист людини від негативного впливу несприятливих умов праці

Фактори виробничого середовища, важкості і напруженості трудового процесу. Комплексна оцінка чинників виробничого середовища та їхнього впливу на здоров'я і працездатність людини.

Умови праці як соціально-економічна категорія. Управління умовами праці.

Класифікація чинників, які впливають на формування умов праці. Елементи умов праці. Оптимальні, шкідливі і небезпечні умови праці.

Санітарні норми, їх види та класифікація. Гранично допустимі рівні виробничих факторів (ГДР). Гранично допустима концентрація (ГДК) шкідливих речовин у повітрі. Допустимий рівень виробничих чинників.

Застосування санітарних норм для аналізу та поліпшення умов праці. Визначення ступеня шкідливості й небезпечності праці та її характеру за гігієнічною класифікацією. Обґрунтування віднесення робочого місця до відповідної категорії залежно від рівня умов праці.

Пільги та компенсації працівникам залежно від умов праці.

Визначення і класифікація виробничих шкідливих виробничих чинників.

Мікроклімат виробничих приміщень. Вплив мікроклімату на організм людини. Промисловий пил, шкідливі хімічні речовини та їх вплив на людину. Професійні захворювання, спричинені накопичення пилу. Запобігання професійної пилової патології. Індивідуальні засоби захисту. Виробничі отрути та їх вплив на функціонування організму. Небезпечність та токсичність шкідливих речовин. Основні причини, що обумовлюють виникнення професійних інтоксикацій. Ознаки отруєння. Методи та засоби захисту

Шум, вібрація, інфразвук, ультразвук, електромагнітні поля, випромінювання та їх вплив на здоров'я людини. Дія шуму на організм людини. Методи та засоби захисту, боротьба з шумом. Дія вібрації на організм. Заходи та засоби захисту від вібрації. Віброізоляція.

Іонізуюче випромінювання Ураження органів людини унаслідок дії різних видів іонізуючого випромінювання. Допустимі дози опромінення.

Електромагнітні випромінювання. Організаційні, інженерно-технічні, лікувально-профілактичні заходи безпеки персоналу від дії електромагнітних пристроїв.

Випромінювання оптичного діапазону: інфрачервоне, ультрафіолетове, лазерне випромінювання.

Методи захисту людини від негативного впливу шкідливого виробництва.

Техніко-економічна оцінка впливу шкідливих чинників на ефективність праці робітників.

Література [10, 11, 32, 40-48, 50, 51, 53, 54, 57, 64]

Тема 7. Виробничі шкідливості та їх вплив на людину

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Інциденти та невідповідності. Мета та завдання профілактики нещасних випадків професійних захворювань і отруєнь на виробництві. Основні причини виробничих травм та професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.

Робоча зона та повітря робочої зони. Мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Заходи та засоби нормалізації параметрів мікроклімату.

Основні світлотехнічні визначення. Природне, штучне, суміщене освітлення. Нормування освітлення, розряди зорової роботи.

Джерела і характеристики вібрації їх вплив на людину. Типові заходи та засоби колективного та індивідуального захисту від вібрацій.

Параметри звукового поля: звуковий тиск, інтенсивність, частота, коливальна швидкість. Звукова потужність джерела звуку, вплив на людину.

Джерела, особливості і класифікація електромагнітних випромінювань та електричних і магнітних полів. Характеристики полів і випромінювань їх вплив на людину. Захист від електромагнітних випромінювань і полів.

Особливості інфрачервоного (ІЧ), ультрафіолетового (УФ) та лазерного випромінювання, їх нормування, прилади та методи контролю. Засоби та заходи захисту від ІЧ та УФ випромінювань.

Виробничі джерела, іонізуючого випромінювання, класифікація і особливості їх використання. Типові методи та засоби захисту персоналу від іонізуючого випромінювання у виробничих умовах.

Класи шкідливості підприємств за санітарними нормами. Санітарно-захисні зони підприємств. Вимоги до розташування промислового майданчика підприємства, до виробничих та допоміжних приміщень. Енерго- та водопостачання, каналізація, транспортні комунікації. Вимоги охорони праці до розташування виробничого і офісного обладнання та організації робочих місць.

Література 18,23, 25,27, 31,40 - 45, 49-51, 53, 57, 61,64, 71]

Змістовний модуль 3. Основи виробничої безпеки

Тема 8. Основи техніки безпеки. Вимоги до безпеки праці при експлуатації технологічного обладнання, організації робіт та робочих місць

Поняття і завдання техніки безпеки. Технічний прогрес та безпека праці. Вплив санітарно-гігієнічних факторів виробництва на безпеку праці. Загальні умови безпеки виробничих процесів. Основні вимоги безпеки до виробничого устаткування.

Система стандартів безпеки праці (ССБП ДСТУ).

Аналіз стану безпеки праці на робочих місцях.

Система захисту працівника на виробництві. Забезпеченість робітників спецодягом і спецвзуттям, засобами індивідуального та колективного захисту відповідно до стандартів безпеки праці і встановлених санітарних норм. Професійний добір працівників.

Відповідність технологічного процесу, будівель, споруд і обладнання до проектів, нормативно-технічної документації, характеру і обсягу робіт, що виконуються, та оптимальних технологічних режимів.

Оцінка технологічної оснащеності робочого місця (наявність технологічної оснастки, інструменту, контрольно-вимірювальних приладів, підйомно-транспортних засобів та вимоги до їх технічного стану).

Відповідність технологічного процесу, обладнання, оснастки, інструментів до вимог стандартів безпеки та норм охорони праці.

Безпека праці при використанні технологічного обладнання. Механізація і автоматизація технологічних процесів і обладнання як ефективні методи забезпечення безпеки: дистанційне управління, контрольно-вимірювальні засоби, блокувальні і сигнальні пристрої.

Вимоги щодо розташування технологічного обладнання та організації робочих місць.

Безпека при експлуатації кріогенної техніки та систем, що працюють під тиском. Вимоги безпеки до посудин, що працюють під тиском. Вимоги безпеки при експлуатації компресорних установок. Вимоги безпеки при експлуатації трубопроводів. Вимоги безпеки при експлуатації балонів. Вимоги безпеки при експлуатації кріогенної техніки.

Безпека при вантажно-розвантажувальних і транспортних роботах.

Організація заходів безпеки при виконанні вантажно-розвантажувальних робіт

Вимоги безпеки при експлуатації вантажопіднімальних кранів.

Державний нагляд та технічне опосвідчення машин

Безпека внутрішньозаводського і внутрішньоцехового транспорту.

Література [28, 29, 30, 32, 39, 41, 57, 64, 67]

Тема 9. Організація безпеки праці на виробництві

Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів. Безпека під час експлуатації систем під тиском і кріогенної техніки. Безпека під час вантажно-розвантажувальних робіт.

Безпечна експлуатація електроустановок: електрозахисні засоби і заходи.

Принципи організації та види навчання з питань охорони праці. Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час

прийняття на роботу і в процесі роботи. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки. Організація навчання і перевірка знань з питань охорони праці в організації. . Навчання з питань охорони праці посадових осіб.

Організація проведення інструктажів з питань охорони праці. Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів.

Стажування (дублювання) та допуск працівників до самостійної роботи.

Організація медичних оглядів працівників (попереднього, періодичних, перед рейсових та після рейсових, наркологічних). Комплексні плани підприємств щодо поліпшення стану охорони праці. Фінансування заходів щодо охорони праці. Принципи системи контролю та аудиту охорони праці на підприємстві.

Література [1,2,41,42,47,49,51]

Тема 10. Аналіз і профілактика профзахворювань та виробничого травматизму

Виробничі травми та профзахворювання. Основні причини їх виникнення, показники для оцінки.

Порядок розслідування та обліку нещасних випадків на виробництві. Моделювання виробничих ситуацій при розслідуванні причин нещасного випадку. Комісія з питань охорони праці. Розслідування, облік та аналіз нещасних випадків, професійних захворювань і аварій, як основа для розробки профілактичних заходів щодо їх запобігання та вирішення соціальних питань, пов'язаних з нещасними випадками, професійними захворюваннями та аваріями.

Положення про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на підприємствах, в установах і організаціях. Нещасні випадки, що підлягають розслідуванню згідно з Положенням.

Порядок і терміни розслідування нещасних випадків на виробництві. Склад комісії. Акт про нещасний випадок. Розслідування нещасних випадків за заявами потерпілих чи осіб за дорученнями потерпілих. Порядок і терміни такого розслідування.

Спеціальне розслідування нещасних випадків, формування комісій спеціального розслідування і їх функції. Перелік документів, що входять до матеріалів спеціального розслідування. Вирішення комісією спеціального розслідування соціальних питань, пов'язаних з нещасними випадками. Порядок розслідування професійних захворювань на виробництві. Мета розслідування, діагностування професійного захворювання, повідомлення власника та органів санітарного нагляду, створення та склад комісії з розслідування, оформлення результатів розслідування.

Порядок розслідування аварій на виробництві, класифікація аварій, склад комісії.

Розслідування та облік нещасних випадків невиробничого характеру. «Положення про розслідування та облік нещасних випадків невиробничого характеру» – Постанова КСМУ від 5.05.1997р. № 42. Участь органів охорони здоров'я, місцевої виконавчої ради, підприємств, установ, організацій.

Методи аналізу визначення матеріальних наслідків травматизму та профзахворювань. Основні технічні та організаційні засоби і заходи щодо боротьби з травматизмом і профзахворюваннями.

Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які причинили втрату працездатності».

Надання долікарської допомоги потерпілим при переломах кінцівок.

Література [15, 16, 39-42, 45, 46, 48, 50, 51, 54, 67]

Тема 11. Економічне стимулювання поліпшення умов і охорони праці. Європейська модель охорони праці.

Державні нормативні акти з охорони праці. Регіональна система управління охороною праці. Мета, об'єкт, завдання, основні функції,

прогнозування і планування. Мотиваційні аспекти техніки безпеки в галузях економіки.

Законодавство Євросоюзу з охорони праці. Впровадження в організації системи менеджменту на базі стандарту серії OHSAS 18000. Нові можливі управляти ризиками, попереджати їх і як наслідок, сприяти зниженню ймовірності появи нещасних випадків.

Фактори, від яких залежить наявність сертифікату, що підвищує імідж, конкурентоспроможність компанії, та у свою чергу, веде до збільшення обсягів виконуваних робіт (або послуг) та зростання прибутку.

Забезпечення охорони праці, включаючи відповідність вимогам охорони праці, встановленим національними законами і правилами, входить до зобов'язань та обов'язків роботодавця. Роботодавець повинен продемонструвати свої безумовне керівництво і прихильність діяльності з охорони праці в організації і організувати створення системи управління охороною праці. Основні елементи системи управління охороною праці - політика, організація, планування і здійснення, оцінка і дії щодо вдосконалення.

Література [1-4,10,33-38,56]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Виконання контрольної роботи студентами заочної форми навчання є складовою навчального процесу та активною формою самостійної роботи студентів.

Мета контрольної роботи — поглибити та розширити спектр знань в галузі охорони праці на основі визначення та аналізу його проблемних аспектів, а також сформувати вміння самостійно працювати з навчальною спеціальною літературою, законодавчими актами і статистичними матеріалами, та з матеріалами власних досліджень в організаціях. Іншою метою контрольної роботи є рубіжний контроль професійно-орієнтованих знань, набутих під час

самостійного опрацювання літератури. Це має наблизити теоретичний курс до практичної діяльності, що є особливо важливим для працюючих студентів.

З питань виконання та оформлення контрольної роботи передбачене індивідуальне консультування, яке можна отримати у викладача на кафедрі управління персоналом та економіки праці відповідно до графіка консультацій та за телефоном 490-95-25.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Варіант контрольної роботи студент вибирає за першою літерою свого прізвища (див. таблицю).

Перша літера прізвища студента	Номер варіанта контрольної роботи
А, Б, В	1
Г, Д, Е, Є	2
Ж, З, І	3
Й, К, Л	4
М, Н, О	5
П, Р, С	6
Т, У, Ф	7
Х, Ц, Ч	8
Ш, Щ	9
Ю, Я	10

Загальні вимоги. Контрольна робота повинна мати обсяг не менше 15-ти сторінок тексту (комп'ютерний набір - 14-й кегль, 1,5 інтервал, шрифт Times New Roman). Контрольну роботу слід виконувати на аркушах паперу А-4 державною мовою. Всі сторінки, окрім титульної, мають бути пронумеровані. Номер сторінки зазначається у правому верхньому куті сторінки.

Обов'язковою умовою написання контрольної роботи є наявність:

1) титульного аркушу, що містить назву навчального закладу, назву дисципліни, тему контрольної роботи, номер групи та ПІБ студента, ПІБ викладача;

2) змісту, що містить питання теми із зазначенням сторінок;

3) вступу та висновків, які повинні відображати власне ставлення студента до матеріалу, який розглядається;

4) основного матеріалу контрольної роботи без розриву сторінок та з зазначенням посилань на літературні джерела;

5) списку використаної літератури, який має містити не менше 10 джерел.

Контрольна робота має вигляд творчої аналітичної задачі. Об'єктом аналізу має виступати організація, в якій працює студент.

Теми рефератів та контрольних робіт

1. Аналіз стану охорони праці в Україні.
2. Поняття «охорона праці». Місце і завдання дисципліни «Охорона праці (в галузі)» («Основи охорони праці в галузі»).
3. Законодавство України про охорону праці.
4. Законодавство Євросоюзу з охорони праці. Стандарту серії OHSAS.
5. Вимоги міжнародних стандартів до управління охороною праці.
6. Система управління охороною праці в умовах євроінтеграційних процесів.
7. Необхідність впровадження міжнародного стандарту OHSAS 18000 «Система менеджменту професійної безпеки та здоров'я»
8. Система управління охороною праці в галузі як сукупність органів управління галуззю.
9. Регіональна система управління охороною праці. Прогнозування. Планування.
10. Методологія системи захисту підприємств від нещасних випадків.
11. Основні види контролю за станом охорони праці в регіоні.
12. Сучасні підходи до управління охороною праці в організації.

13. Сучасні підходи до організації навчання і перевірки знань з питань охорони праці в організації.
14. Сучасні принципи та методи системи контролю та аудиту охорони праці на підприємстві.
15. Відповідальність за порушення законодавства з охорони праці.
16. Організація роботи з охорони праці на підприємствах, в організаціях.
17. Досвід передових країн в напрямку підвищення ефективності охорони праці
18. Шляхи та заходи підвищення ефективності охорони праці в Україні.
19. Аналіз та характеристика методик оцінки соціальної та соціально-економічної ефективності охорони праці.
20. Об'єкти гігієнічного нормування
21. Санітарно-гігієнічні вимоги до територій підприємства та розміщення будівель і споруд
22. Класи шкідливості підприємств. Санітарно-охоронні зони.
23. Виробничі отрути та їх вплив на функціонування організму.
24. Фізіологія та характер праці і їх вплив на функціонування організму.
25. Вентиляція виробничих приміщень.
26. Загально обмінна механічна вентиляція. Розрахунки місцевої витяжної вентиляції.
27. Сучасні підходи до електробезпеки в організації.
28. Організація роботи з виробничої санітарії та гігієни праці.
29. Підходи до організації навчання і перевірки знань з питань пожежної безпеки в організації.
30. Показники ефективності заходів щодо поліпшення умов та охорони праці.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Положення Конституції України про охорону праці.
2. Законодавство Євросоюзу з охорони праці.

3. Державне управління охороною праці та принципи державної політики в галузі охорони праці.
4. Поняття про охорону праці на підприємстві, її завдання, соціально-економічне значення.
5. Галузеві нормативні акти про охорону праці.
6. Державні, галузеві комісії з питань охорони праці.
7. Комплексне управління охороною праці.
8. Зміст та завдання національної та галузевої програм поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища
9. Завдання служб охорони праці обласного, районного управлінь та місцевих державних адміністрацій
10. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці.
11. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів.
12. Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру.
13. Регіональна система управління охороною праці. Мета, об'єкт, завдання, основні функції, прогнозування і планування.
14. Поняття та завдання техніки безпеки. Мотиваційні аспекти техніки безпеки в галузях економіки.
15. Гарантування безпеки під час експлуатації обладнання та устаткування в галузях.
16. Електробезпека. Вплив статичної електрики на здоров'я працівників і безпеку в різних галузях.
17. Вимоги пожежної безпеки. Методологія системи захисту підприємств від пожежі.
18. Відповідність технологічного процесу, обладнання, устаткування, інструментів вимогам стандартів безпеки та нормам охорони праці.
19. Комп'ютеризація служби охорони праці. Види програмного забезпечення.

20. Поняття про охорону праці на підприємстві, її завдання, та значення.
21. Управління охороною праці на виробництві.
22. Організація служби охорони праці.
23. Організація навчання і перевірка знань з питань охорони праці в організації.
24. Організація проведення інструктажів з питань охорони праці.
25. Орієнтований перелік питань вступного інструктажу.
26. Організація медичних оглядів працівників (попереднього, періодичних, перед рейсових та після рейсових, наркологічних).
27. Комплексні плани підприємств щодо поліпшення стану охорони праці.
28. Фінансування заходів щодо охорони праці.
29. Принципи системи контролю охорони праці на підприємстві.
30. Принципи системи аудиту охорони праці на підприємстві.
31. Комісія з питань охорони праці. Склад, мета, функції.
32. Проблеми охорони праці на підприємстві. Психологія безпеки праці.
33. Система заходів з охорони праці. Методика розрахунку їх ефективності.
34. Державний нагляд і громадський контроль з охорони праці.
35. Відповідальність за порушення законодавства про охорону праці.
36. Завдання наукової організації праці та ергономіки.
37. Характеристика правових, організаційних, технічних заходів, соціально-економічних санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів з охорони праці
38. Нормативні акти про охорону праці, що діють у межах підприємства.
39. Колективний договір в системі нормативного регулювання відносин між власником і працівником.
40. Трудовий договір і охорона праці.

41. Повноваження профспілок по питаннях охорони праці.
42. Визначення економічних наслідків виробничого травматизму.
43. Відповідальність підприємства за порушення законодавства про охорону праці.
44. Характеристика видів відповідальності за порушення вимог охорони праці.
45. Повноваження державного Департаменту по нагляду за охороною праці
46. Система управління питаннями охорони праці на підприємстві.
47. Служба охорони праці підприємства, порядок її створення та завдання.
48. Травмонебезпечні виробничі фактори та стан виробничого травматизму.
49. Обов'язки та відповідальність посадових осіб і спеціалістів підприємства з охорони праці
50. Адміністративний та громадський контроль за станом охорони праці на підприємстві.
51. Завдання комісії з охорони праці підприємства.
52. Відповідальність працівників за порушення вимог охорони праці
53. Трудова дисципліна та обов'язки працівника з питань охорони праці
54. Організація навчання з охорони праці на підприємстві, порядок проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці посадових осіб та спеціалістів, спеціального навчання працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки.
55. Вступний первинний, повторний, позаплановий та цільовий інструктажі з охорони праці, порядок проведення, перелік питань.
56. Порядок проведення стажування працівників на робочому місці
57. Основні законодавчі та нормативні акти з охорони праці та їх характеристика.
58. Основні нормативні акти підприємства з охорони праці, порядок їх розроблення та затвердження.

59. Інструкції з охорони праці, їх призначення, зміст, порядок розроблення

60. Права громадян на охорону праці та обов'язки власника підприємства з питань охорони праці, пільги та компенсації за важкі та шкідливі умови праці

61. Соціальне страхування працівників від нещасних випадків на виробництві, відшкодування шкоди при нещасних випадках.

62. Права та обов'язки роботодавця як страхувальника та застрахованої особи від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві

63. Нормування робочого часу працівників (тривалість робочого дня, тижня, перерви на відпочинок та прийняття їжі, вихідні та святкові дні)

64. Відпустки, їх види тривалість та порядок надання.

65. Охорона праці жінок та неповнолітніх (норми перенесення вантажів, перелік робіт на яких заборонена праця жінок, праця вагітних жінок, відпустки)

66. Колективний договір на підприємстві, його зміст, заходи по поліпшенню умов праці та безпеки виробничих процесів вносяться до договору, регулювання питань охорони праці, порядок розроблення проекту колективного договору, ведення колективних переговорів та укладання договору на підприємстві.

67. Атестація робочих місць та порядок її проведення, гігієнічна оцінка умов праці, карта умов праці

68. Фінансування охорони праці.

69. Економічне значення заходів щодо умов і охорони праці.

70. Соціальне значення заходів щодо умов і охорони праці.

71. Основні принципи соціального страхування робітників підприємств.

72. Профілактика нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруень на виробництві..

73. Розслідування та облік нещасних випадків, хронічних професійних захворювань і отруень на виробництві.

74. Передумови збільшення періоду професійної активності працюючих та зменшення плинності кадрів.
75. Передумови зростання продуктивності праці та скорочення витрат на пільги та компенсації.
76. Заходи щодо поліпшення умов та охорони праці в галузі.
77. Показники ефективності заходів щодо поліпшення умов та охорони праці
78. Витрати щодо поліпшення умов і охорони праці: капітальні й експлуатаційні витрати.
79. Критерії оцінки умов праці на виробництві.
80. Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві.
81. Травмонебезпечні виробничі фактори та стан виробничого травматизму.
82. Методика оцінки соціальної ефективності охорони праці.
83. Методика оцінки економічної ефективності охорони праці.
84. Естетика на виробництві. Норми щодо санітарно-побутових приміщень.
85. Психологія безпеки праці. Соціально-психологічні методи управління охороною праці.
86. Визначення приросту продуктивності праці за рахунок підвищення працездатності.
87. Методи розрахунку економічної ефективності поліпшення умов та охорони праці.
88. Досвід передових країн в напрямку підвищення ефективності охорони праці
89. Шляхи підвищення ефективності охорони праці в Україні.
90. Плани локалізації і ліквідації аварійних ситуацій й аварій. Розслідування та облік аварій.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

А. Нормативно-правові акти

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, №254/96-ВР.
2. Кодекс законів про працю України, прийнятий Верховною Радою Української РСР № 322-VIII від 10.12.71 // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 6. - ст.38
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1984. - додаток до № 51. - ст.1122
4. Кодекс цивільного захисту України № 5403-VI від 02.10.2012, із змінами, внесеними згідно із Законами № 224-VII від 14.05.2013 та № 353-VII від 20.06.2013.
5. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України від 27.02.1991 № 791а-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. - №16. - ст.198.
6. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року N 2694-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1992.- N 49.- ст.668
7. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 4. - ст.19
8. Про колективні договори і угоди: Закон України від 1 липня 1993 р. №3356-XII Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 36. - ст.361
9. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4004-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. - № 27. - ст.218
10. Про екологічну експертизу: Закон України від 09.02.1995 № 45/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 8. - ст.54
11. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 22. - ст.115
12. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 46-47. - ст.403 (в редакції Закону № 77-VIII від 28.12.2014р.
13. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 № 1550-III (Редакція станом на 05.03.2015) // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - №23. - ст.176
14. Про затвердження переліку заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до витрат : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 червня 2003 р. № 994.
15. Деякі питання розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1232
16. Положення про розслідування та облік нещасних випадків не виробничого характеру: Постанова Кабінету Міністрів України від 5.05.1997 р. № 421.

17. Про затвердження типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та переліку робіт з підвищеною небезпекою: Наказ Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15.
18. Про затвердження Правил охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин: Наказ Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 26.03.2010 № 65
19. Перелік робіт, де є потреба у професійному доборі: Наказ МОЗ України та Держнаглядохоронпраці України від 23.09.1994 р. № 263/121.
20. ДБН В.2.5.-28-2006 Природне і штучне освітлення. – К.:Мінбуд України, 2006 – 75 с.
21. ДСН 3.3.6.037-99 Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку
22. ДСН 3.3.6.042-99 Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень
23. ДБН В 1.1-7-2002. Державні будівельні норми України. Захист від пожежі. Пожежна безпека об'єктів будівництва.-К.:2003-41с.
24. ДСТУ 2293-99 Охорона праці. Терміни та визначення основних понять.
25. ДСТ 12.1.004-91 ССБТ. Пожарная безопасность. Общие требования. Система стандартов безопасности труда [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://vsegost.com/Catalog/32/3254.shtml>. — (Національні стандарти України).
26. ДСТ 12.0.003-74 ССБТ. Небезпечні і шкідливі виробничі чинники. Класифікація – [Чинний від 1976-01-01]– (Національні стандарти України).
27. ДСТ 12.1.019-79. ССБТ. Електробезпека. Загальні вимоги і номенклатура видів захисту – [Чинний від 1979-01-01]– (Національні стандарти України).
28. ДСТ 12.2.032-78. Робоче місце при виконанні робіт сидячи. Загальні ергономічні вимоги – [Чинний від 1978-01-01]– (Національні стандарти України).
29. ДСанПіН 3.3.2.007 – 98 Державні санітарні правила та норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин
30. ДСН 3.3.6.037-99 Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку
31. НАПБ Б 07.005-86 (ОНТП 24-86) Нормативний акт пожежної безпеки. Визначення категорії будівель і споруд по вибухопожежній і пожежній безпеці: Наказ МНС від 03.12.2007. - Будіздат.К.:1987р.
32. НПАОП 0.00-8.24-05 «Перелік робіт з підвищеною небезпекою». Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 р. № 15.
33. Директива Ради Європейських Співтовариств 89/391/ЕЕС «Про впровадження заходів, що сприяють поліпшенню безпеки й гігієни праці працівників».
34. Конвенція МОП 187 «Про основи, що сприяють безпеці й гігієні праці».
35. Міжнародний стандарт SA8000: 2001 «Соціальна відповідальність». SAI SA8000: 2001 Social Accountability International.
36. Міжнародний стандарт ISO 26000:2010 – «Настанова по соціальній відповідальності». ISO 26000: 2010 (Draft) Guidance on Social Responsibility.
37. Міжнародний стандарт OHSAS 18001:2007 Occupational health and safety management systems – Requirements. Системи менеджменту охорони праці – Вимоги.

38. Міжнародний стандарт OHSAS 18002, Guidelines for the implementation of OHSAS 18001. Настанова по впровадженню OHSAS 18001.

Основна література:

39. Атаманчук П. С., Мендерецький В. В., Панчук О. П. та ін. Охорона праці в галузі: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2013. – 224 с.

40. Батлук В.А., Кулик М. П., Яцюк Р. А. Охорона праці: навч. посіб. - Л.: Львівська політехніка, 2011. – 388 с.

41. Грибан В. Г., Негодченко О. В. Охорона праці: навч. посіб. - К.: ЦНЛ, 2009. – 280 с.

42. Гандзюк М. П., Желібо Є. П., Халімовський М. О. Основи охорони праці: Підручник. 2-е вид. / За ред. М. П. Гандзюка. — К.: Каравела, 2004. — 408 с.

43. *Гігієна праці та виробнича санітарія* [Текст] : навч.-метод. посібник / І. М. Трахтенберг [та ін] ; ред. І. М. Трахтенберг. - К. : Авіцена, 2010. - 271.

44. Жидецкий В.Ц., Джигирей В.С., Мельников А.В. Основы охраны труда. - Л.: Афіша, 2010. – 350 с.

45. Зеркалов Д. В. Охорона праці в галузі: Загальні вимоги. Навчальний посібник. – К.: «Основа». 2011. – 551

46. Івах Р.М., Бедрій Я.І. Основи охорони праці: навч. посіб. - К.: Кондор, 2012. – 240 с.

47. Катренко Л.А., Кіт Ю.В., Пістун І.П. Охорона праці: навч. посіб. - Суми: ВТД Університетська книга, 2009. – 496 с.

48. Керб Л.П. Основи охорони праці: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2003. - 215 с.

49. Основи охорони праці: Навч. посіб. / В.В. Березуцький, Т.С. Бондаренко, Г.Г. Валенко та ін.; За заг. ред. В.В.Березуцького. - 2-ге вид., перероб. і доп. - Х.: Факт, 2007. -480 с.

50.Ткачук К. Н. та ін. Основи охорони праці: Підручник. 2-ге видання, доповнене та перероблене. / К. Н. Ткачук, М. О. Халімовський, В. В. Зацарний, Д. В. Зеркалов, Р. В. Сабарно, О. І. Полукаров, В. С. Коз'яков, Л. О. Мітюк. За ред. К. Н. Ткачука і М. О. Халімовського. - К.:Основа, 2006 - 448 с.

51. Шудренко І. В. Основи охорони праці : навч. посіб. / І. В. Шудренко. - Житомир : Видавець, О. О. Євенок, 2016. - 214 с.

Додаткова література:

52. Смирнитська М. Б., Тріщ Р. М. Охорона праці в галузі. Ресторанне господарство і торгівля: навч. посіб. - Х.: Світ книг, 2014. - 362 с.

53. Катренко Л.А., Кіт Ю.В., Пістун І.П. Охорона праці. курс лекцій. практикум: навч. посіб. - Суми: ВТД Університетська книга, 2007. – 540 с.

54. Козяр М.М., Бедрій Я.І., Станісланчук О.В. Основи охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту населення: навч. посіб. К.: Кондор, 2011. – 458 с.

55. Гогіташвілі Г.Г., Карчевські Є.Т., Лапін В.М. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами: Навч. Посіб. – К.: Знання, 2011.- 367с.

56. Державний реєстр міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці.- К.: Основа, 2010.-240с.

57. Долин П.А. Справочник по технике безопасности. – 6-е изд., перераб. и доп. – М.: Энергоатомиздат, 1984. – 824 с.

58. Жидецький В.Ц. Охорона праці користувачів комп'ютерів. – Львів: Афіша, 2000.–176с.
59. Загальна документація, що регулює організаційні функції з охорони праці при створенні підприємства та в процесі його діяльності // Охорона праці.- 2010. - №1- С.4-18.
60. Збірник. Законодавство України про охорону праці. - К.: Основа, 2010. – 4 томи.
61. Іванов В.Г., Дзюдзюк Б.В., Олександров Ю.М. Охорона праці в електроустановках. – К.: АТ ”ОКО”, 1994. – 226 с.
62. Медведєв Е.Н., Сорокін Г.Ф. Основи охорони праці: навч. посіб. - К.: Професіонал, 2008. – 320 с.
63. Москальова В.М. Охорона праці. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення. – Рівне: НУВГП, 2009. – 399 с.
64. Мучник М.П. та інші. Основи охорони праці. - К.: Основа, 2011. – 210 с.
65. Пожежна безпека. Нормативні акти та інші документи. - К.: Основа, 2010. – 3 томи.
66. Положення про розслідування і облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємствах, в установах, організаціях. Держнагляд охорони праці, 1998.
67. Санитарные нормы и правила 2.04.05 – 91. Отопление, вентиляция и кондиционирование воздуха. – М.: Стройиздат. – 1992. – 110 с.
68. Справочная книга по охране труда в машиностроении /Г.В.Бектобеков и др.; Под ред. О.Н.Русака. – Л.: Машиностроение, 1989, - 514 с.
69. Типові норми належності вогнегасників. Затверджено 02.04.2004 №151 Офіційний вісник України, №19, 2004 р. –С.268 – 277.
70. Ткачук К.Н., Іванчук Д.Ф. та ін. Довідник по охороні праці на промисловому підприємстві. –ДО.: «Техніка», 1991.-285с.
71. Электробезопасность на промышленных предприятиях: Справочник / Сабарно Р.В. и др. К.: Техника, 1985. – 387 с.